

<https://doi.org/10.15407/rksu.40.005>

УДК 94(477.83/.86):82-94 М.Гунашевський «16»

Мирон Капраль, доктор історичних наук,
професор, керівник Львівського відділення
Інституту української археографії та джерелознавства
ім. М.С. Грушевського (Львів, Україна)
ORCID: 0000-0002-1317-2894
E-mail: m.kapral@yahoo.com

КОДЕКС МИХАЙЛА ГУНАШЕВСЬКОГО: СКЛАД ТА ІСТОРІЯ ПАМ'ЯТКИ

Мета роботи. Дослідити склад та історію кодексу Михайла Гунашевського, представити його як цілісну пам'ятку та його-документ українського інтелектуала XVII ст., а також простежити історію побутування рукопису. **Методологія.** Застосовано комплексний підхід, що включає джерелознавчий, текстологічний, палеографічний та кодикологічний аналіз рукопису, а також історико-культурний, історіографічний, біографічний методи та порівняльний аналіз з іншими тогочасними пам'ятками. **Наукова новизна.** Здійснено всебічний аналіз кодексу як цілісної пам'ятки та унікального для української культури XVII ст. його-документа. Наголошено на важливості вивчення всіх складових кодексу, а не лише окремих найвідоміших текстів («Перестороги» та Львівського літопису). Систематизовано та уточнено складну історію побутування рукопису від його створення до потрапляння в сучасні фонди. **Висновки.** Кодекс М. Гунашевського є цінним та унікальним рукописним збірником для розуміння інтелектуального, духовного та культурного життя України середини XVII ст. Його зміст всебічно розкриває різноманітні зацікавлення упорядника — випускника Замойської академії та клірика Львівської єпархії М. Гунашевського, охоплюючи античну та сучасну літературу, полемічні, історичні, демонологічні, медичні, астрологічні тексти та документи. Пам'ятка демонструє ортодоксальний світогляд автора, його духовні пошуки та естетичні уподобання, відображаючи процес інтелектуального розвитку особистості. Кодекс, що має риси «Silva rerum» та



Цитування: Капраль М. Кодекс Михайла Гунашевського: склад та історія пам'ятки. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2026. № 1 (40). С. 5—30. <https://doi.org/10.15407/rksu.40.005>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

6 его-документа і написаний кількома мовами, пройшов складний шлях від створення до сучасних досліджень та потребує подальшого комплексного вивчення.

Ключові слова: Кодекс Гунашевського, Михайло Гунашевський, Львівський літопис, Пересторога, рукопис, его-документ, *Silva rerum*, Замойська академія, Львівське Успенське братство, інтелектуальна історія.

Актуальність теми дослідження. Глибоке вивчення інтелектуальної та духовної спадщини українських діячів ранньомодерної доби є незмінно актуальним завданням для розуміння формування української культури, освіти та самосвідомості у складний період XVII ст. Унікальним джерелом для таких студій є кодекс М. Гунашевського — багатогранний рукописний збірник, укладений освіченим кліриком Львівської єпархії, який відображає інтелектуальні, релігійні та культурні запити свого часу. Цей кодекс є своєрідним «*Silva rerum*» або его-документом, що дозволяє зазирнути у внутрішній світ людини тієї епохи [65].

Основне джерело — рукописний кодекс, створений М. Гунашевським після 1634 р., під час навчання в Замойській академії, та подарований ним Львівському Успенському братству в 1649 р. [24] — має непросту історію побутування. Протягом тривалого часу він зберігався в бібліотеці братства, був віднайдений та частково описаний Денисом Зубрицьким у першій половині XIX ст., однак згодом опинився у приватних руках — в істориків Августа Бельовського та Антона Петрушевича, перш ніж на початку XX ст. потрапити до фондів бібліотеки Київського університету [36].

Попри значну цінність, кодекс досі не став об'єктом вичерпного комплексного дослідження. Історично зацікавлення науковців були сконцентровані переважно на двох включених до нього текстах — полемічному трактаті «Пересторога» та Львівському літописі [7; 9; 17; 51; 56]. Ці пам'ятки опубліковані та неодноразово аналізувалися, проте такий вибірковий підхід залишив поза увагою значну частину змісту кодексу та його концептуальну цілісність. Численні інші тексти — латинські виписки, переклади духовних кантів, демонологічні історії, медичні поради, астрологічні нотатки, документи судового процесу зоставалися практично недослідженими.

Отже, актуальність теми полягає в нагальній потребі заповнити цю дослідницьку прогалину шляхом всебічного аналізу кодексу Гунашевського як цілісного джерела. Такий підхід дозволить не лише отримати повніші уявлення про особистість, освіту та світогляд М. Гунашевського, але й значно розширити знання про інтелектуальне життя, книжну культуру, релігійні уявлення та повсякдення України середини XVII ст., виявити нові аспекти культурних взаємин та рецепції європейської спадщини. Комплексне вивчення кодексу відкриває нові перспективи для переосмислення багатьох усталених уявлень про українську історію та культуру ранньомодерної доби.

Аналіз досліджень і публікацій. Історія вивчення кодексу Гунашевського є тривалою й нерівномірною, позначеною як значними відкриттями окремих його частин, так і багаторічними періодами недостатньої уваги до пам'ятки як цілості.

Першовідкривачем кодексу в першій половині XIX ст. слід вважати Д. Зубрицького, який виявив його під час упорядкування архіву Львівського Ставропігійського братства [39, с. 48—56]. Саме він, ймовірно, дав рукопису назву «*Latoris Lwowski*» (Львівський літопис), що подекуди застосовується й досі в окремих сучасних публікаціях [37, с. 20], хоч оригінальний титул був іншим — «Исписаніє лѣтомъ ѿт Рож[дества] Хѣа [1498] року и по нем идущих». Д. Зубрицький сприяв публікації тексту «Перестороги» [1, с. 203—236], однак загалом, зосереджуючись на інших наукових завданнях, приділяв кодексу обмежену увагу. Складнощі з прочитанням специфічного скоропису М. Гунашевського були помітними в тогочасному львівському середовищі; важливу роль у дешифруванні відіграли молоді представники «Руської трійці», зокрема Яків Головацький [13, с. 270].

Перші публікації Львівського літопису, здійснені переважно польськими дослідниками (Казимир Вуйціцький, Вацлав Мацейовський) у 1830-х роках, часто були неповними, містили помилки, подавалися в латинській транслітерації або польському перекладі, що ускладнювало адекватне сприйняття тексту [7, с. 12; 15; 17, с. 28—29]. Російські видання, які з'явилися невдовзі, також мали суттєві недоліки в археографічній підготовці та коментуванні, до того ж були малодоступними для дослідників у Галичині.

Після смерті Д. Зубрицького в 1862 р. рукопис нез'ясованим шляхом потрапив до приватної колекції знаного польського історика А. Бельовського [29, с. 485]. Він уважно вивчав кодекс, робив на маргінесах помітки, порівнював його з іншими рукописами (зокрема літописом Іллі Коцаківського та збірником замойського намісника Кирила Івановича) [34; 35]. А. Бельовський також залишив цінні, хоча й не завжди верифіковані через втрату джерел (наприклад, рукопису «*Chmelniciana*»), біографічні нотатки про М. Гунашевського [24, арк. 8 — 8 зв. (додаток)]. Однак сам А. Бельовський текстів з кодексу за життя не публікував.

Згодом, ще до смерті А. Бельовського, пам'ятка перейшла до іншого колекціонера — Антона Петрушевича, який тривалий час не афішував володіння нею, можливо, через обізнаність галицької громадськості щодо її зникнення з бібліотеки Ставропігії. У 1891 р. А. Петрушевич висунув інтригуючу, але не доведену гіпотезу про авторство М. Гунашевського щодо обох ключових творів — «Перестороги» і Львівського літопису [45, с. 7], однак не розвинув її, а згодом (1901 р.) передав рукопис разом з іншими до бібліотеки Київського університету [36, с. 35]. Важливо, що за відсутності доступу до оригіналу львівський історик Корнило Заклинський ще

8 в 1880 р. здійснив ґрунтовну спробу аналізу Львівського літопису, його структури та світогляду автора, хоча й припустився певних гіпотетичних тверджень через брак джерел [19, с. 120—121].

Після перевезення до Києва кодекс М. Гунашевського врешті знайшов постійне місце свого перебування, й науковці отримали стабільний доступ до його змісту (якщо не враховувати період Другої світової війни та кількох місяців у 2022 р. під час вторгнення російських військ під Київ). На початку ХХ ст. історики ще зверталися до застарілих видань «Перестороги» та Львівського літопису, не мали змоги дати об'єктивну оцінку авторства цих творів, що часто впливало на розуміння історичних процесів на українських землях. М. Грушевський у своїй фундаментальній «Історії України-Руси», описуючи козацьке повстання 1630 р., звертається до Львівського літопису, вважаючи його автора то «київським монахом», то «киянином» [16, с. 101, 105, 113—114 (1-е вид.); с. 99, 104, 112—113 (2-е вид.)].

Приятель М. Грушевського, київський історик Орест Левицький напередодні Першої світової війни як член Київської археографічної комісії запропонував видати том українських літописів («Южнорусские летописи»), до якого включив Львівський літопис та Літописець Якіма Єрлича¹. Завдання було майже повністю реалізоване в 1916 р., тексти літописів підготовані до друку, залишалося тільки написати передмову, але війна зруйнувала ці плани, наклад видання у друкарні пішов під ніж. На щастя, після війни знайшовся пробний відбиток у бібліотеці Всеукраїнської академії наук [56]².

У міжвоєнний період М. Грушевський детально вивчив рукопис, встановивши авторство М. Гунашевського для Львівського літопису. Він ґрунтовно дослідив сам кодекс, історію створення, публікації Львівського літопису, структуру та зміст його складових, особливо докладно зупинився на судовому процесі М. Гунашевського із Замойським братством, опублікувавши повністю братський декрет у його справі від 4 липня 1647 р. [17, с. 34—35]. З огляду на цю справу вчений пояснив основне призначення «альбому» — завдяки подарунку цього кодексу М. Гунашевський прагнув виправдатися перед Львівським братством у його конфлікті із замойськими братчиками. Всі інші складові, зокрема й Львівський літопис, відігравали роль фактично антуражу. Він також висловив сумнів щодо жанрової визначеності Львівського літопису, вважаючи його скоріше збіркою записів, аніж повноцінним літописом.

¹ «Літописець або хронічка» Якіма Єрлича — історико-мемуарний твір православно-го шляхтича Якіма (Яна) Єрлича (1598—1674).

² Спалітурене видання з покажчиками, списком помилок зберігається в бібліотеці Інституту історії України НАН України. Його електронний варіант доступний на сайті Інституту. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009350>

У другій половині ХХ ст., коли більшість історичної спадщини великого історика України була заборонена в підрадянській Україні, як не дивно, його публікація 1931 р. про Львівський літопис не виявилася під забороною і вільно цитувалася радянськими істориками. Можливо, причиною була російська мова публікації та місце видання — Москва [15].

У 1971 р. київський історик Олександр Бевзо, багато в чому відштовхуючись від ідей та напрацювань М. Грушевського, підготував критичне видання Львівського літопису [7]. Він працював з оригінальним рукописом М. Гунашевського, його ретельна археографічна підготовка (прочитання тексту, коментування історичних осіб та реалій) не тільки стала етапом у подальшому вивченні Львівського літопису, але й посприяла популяризації цієї пам'ятки.

Зауваги викликала передмова О. Бевза, що звично у радянський час була насичена ідеологічними марксистськими штампами. Нищівній критиці його видання піддав американський історик українського походження Франк Сисин, автор монографічного дослідження про українське літописання ХVІІ ст. [68]. Він вказав не тільки на ідеологічні вади, притаманні майже всім історичним працям українських істориків того часу, але й на помилки в біографії автора Львівського літопису, ігнорування окремих історіографічних праць, неакадемічне археографічне опрацювання тексту пам'ятки [69]³.

В останні десятиліття, вже за часів незалежності України, відбулося впровадження в науковий обіг нових біографічних даних про початок навчання М. Гунашевського в Замойській академії в 1634 р. [58, s. 147], його перебування в першій половині 1660-х років у Кам'янці-Подільському на посаді кам'янецького та скальського намісника [33, с. 447—473], а також у Перемишлі з 1667 по 1672 рр. як священника катедрального храму Св. Івана Хрестителя [26, с. 153], спілкування з ректором Замойської академії Василем (Базилієм) Рудомичем [64, cz. 1, s. 169, 171; cz. 2, s. 189—191, 196—197, 211]. Усе це додало нових мазків до картини про його інтелектуальне середовище, коло спілкування та увипуклило особу українського історика й інтелектуала на тлі буремного ХVІІ ст.

Зауважимо, що історіографія кодексу М. Гунашевського тривалий час характеризувалася фрагментарністю, концентруючись на двох його найвідоміших складових. Непроста історія побутування рукопису, труднощі з його прочитанням та періодична недоступність оригіналу для широкого кола дослідників гальмували комплексне вивчення. Поточне дослідження має на меті заповнити цю прогалину, розглядаючи кодекс як цілісний інтелектуальний та культурний феномен.

³ Автор рецензії, окрім монографії про українську історіографію ХVІІ ст., пізніше напише кілька розвідок, де ширше розглядає культурні та націєтворчі концепції автора Львівського літопису [50; 67; 70].

Мета дослідження. У пропонованій статті маємо на меті здійснення комплексного аналізу кодексу М. Гунашевського як цілісної рукописної пам'ятки XVII ст. На відміну від попередніх досліджень, що переважно фокусувалися на окремих складових кодексу, зокрема «Пересторозі» та Львівському літописі, дане дослідження переслідує ціль представити його як інтегроване джерело, виявивши унікальність поєднання різножанрових текстів. Увагу буде приділено також інтерпретації кодексу як своєрідного еґо-документа, що відображає інтелектуальну та духовну еволюцію українського книжника означеного періоду. В рамках дослідження буде простежено історію побутування рукопису починаючи від його авторського створення М. Гунашевським, через етап передання Львівському Ставропігійському братству, період знаходження у приватних колекціях, до моменту введення в науковий обіг та подальшої історіографії його вивчення. Ключовим завданням статті є обґрунтування значущості кодексу М. Гунашевського як унікального джерельного комплексу для глибшого розуміння інтелектуальних, культурних та духовних процесів, що відбувалися в Україні в XVII ст.

Виклад основного матеріалу. 25 березня 1649 р. іподиякон Львівської єпархії М. Гунашевський склав дарчий лист Успенському братству, подарувавши йому власноручно написаний кодекс⁴. Цю книгу він започаткував після вступу до Замойської академії в 1634 р. та наповнював різноманітними текстами й творами, які вважав важливими для свого інтелектуального, культурного та соціального розвитку. Коли фоліант потрапив до рук дослідників у XIX ст., вони звернули увагу насамперед на два оригінальних наративи: полемічний трактат «Пересторога» та Львівський літопис. Ці пам'ятки були негайно введені в науковий обіг та детально досліджувалися істориками, філологами, культурологами, представниками багатьох гуманітарних дисциплін. Проте інші тексти, які переписав чи включив у кодекс М. Гунашевський, фактично залишилися поза увагою вчених⁵. Хоча деякі тексти мають аналоги в інших рукописах, цінність кодексу М. Гунашевського полягала не стільки в оригінальності його складових, скільки в унікальному поєднанні зібраних текстів, що стали своєрідним інтелектуальним «щоденником» українського історика XVII ст.

Автор вносив у кодекс історичні праці — як свої, так й інших авторів («Пересторога», Львівський літопис), перекладав з латини книжною українською мовою середньовічні духовні канти. Він конспектував книгу французького монаха Жана Ле Нормана про широковідомий в європейській літературі судовий процес 1611 р. над католицьким священником Людовиком Іофріді, звинуваченим у чаклунстві та зв'язках з дияволом. Перша

⁴ На сьогодні рукопис зберігається в Києві в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [24].

⁵ Короткий опис усіх складових та структури кодексу М. Гунашевського зробили видатний український історик М. Грушевський [15; 17, с. 39] та О. Бевзо [7, с. 13].

латиномовна книга цього автора, якою міг скористатися М. Гунашевський, вийшла 1625 р. [61]

У рукописному збірнику ми знайдемо белетристичні твори про народження Антихриста 1634 р. [24, арк. 126—128] та про спокушання дияволом благочестивого старця під час сповіді [24, арк. 128 зв. — 129 зв.]⁶. Останній відомий в літературі як «Повість про Зерефера». М. Гунашевський занотував у кодексі в алфавітному порядку латиномовні крилаті вислови з Біблії й цитати античних та сучасних авторів [24, арк. 2—40]. Багато до розуміння його особистості додають сторінки дослівно переписаних документів судового процесу, що його вів М. Гунашевський із Замойським братством у 1646—1647 рр., про заборону історику освячувати кутю чи коливо (страву з пшениці з додаванням солодких приправ, що освячувалася в церкві та там же споживалася) [24, арк. 165—180 зв.]. Медично-господарський порадачник з витягами з травників, лічебників того часу становить окремий тематичний блок кодексу, який автор назвав «Речи собранные потребные докторству» [24, арк. 148—150]. Астрономічна частина книги займає останнє розплановане автором місце. Вона складається з двох частин: кириличної (про зодіаки за місяцями з господарськими поясненнями) та написаної латинкою, що є повною копією трактату Псевдо-Птоломея початку XVI ст. з прогнозуванням погоди згідно з розташуванням зірок та планет [24, арк. 185—192].

Умовно можна виокремити 12 тематичних груп, на які автор поділив кодекс: крилаті вислови латинською мовою; полемічні тексти (Пересторога); актові документи з історії Православної церкви; короткі духовні оповіді; Львівський літопис; демонологічні оповідання; повчальний лист скитського ігумена Феодосія (1621); духовні пісні; апокрифічний твір («Повість Афродитіана»); медично-господарський порадачник; судовий процес із Замойським братством; астрологічні тексти.

Зі знанням латинської мови, засвоєної у стінах Академії, він вільно почувується в античній поезії, виписує вірші Овідія, Горація, сучасного йому польського поета Мацея Сарбевського, одночасно сягає біблійних текстів латинської Вульгати. Особливо ж його захопила демонологія, ажіотаж навколо якої розгорівся на Заході в першій половині XVII ст. Автор кодексу цілеспрямовано вишукує та копіює оповіді про Антихриста, відомі з часів Середньовіччя з грецьких перекладів, або сучасні для нього новини про його народження у Вавилоні в 1634 р. До розташованої за абеткою латиномовної частини книги він вносить слово-рубрику «Confessio / Сповідь» з переказом спокушання дияволом людей під час таїнства сповіді.

М. Гунашевський є ортодоксальним православним, яким він залишався до кінця своїх днів попри отримання освіти в католицькій Замойській

⁶ Ця оригінальна оповідь візантійського походження, перекладена церковнослов'янською мовою у XV—XVI ст., була відома в кількох редакціях [44, с. 203—204; 48, с. 93—103; 49, с. 58—59], одну з яких записав М. Гунашевський.

академії. Для його світогляду залишалася протягом усього життя болючою тема унії та утисків Православної церкви. У багатьох текстах з його кодексу можна прочитати про негативне ставлення до унійних процесів. Концентровано його антиунійна позиція проявилася на сторінках «Перестороги», яку він не просто переписував, але й нотував на маргінесі свої міркування з підтримкою антикатолицьких та антипапських випадів автора полемічного твору. Цій же тематиці присвячені внесені акти, сучасні періоду М. Гунашевського 1630 — початку 1650-х років. А один із цих документів, написаних польською мовою, він взявся перекладати на руську книжну мову.

Автор кодексу — естетично розвинена особа, що цікавиться як латинським, так і руським віршуванням. Руські поетичні твори мають виключно духовний характер, написані переважно церковнослов'янською мовою, яку вважали мовою вищої культури, на відміну від книжної та простої розмовної. До одного з віршів збереглася вперше за хронологією застосована на українських землях нотна партитура для виконання духовної пісні хором партесним співом. На сторінках книги знайшли відображення духовні пошуки та роздуми М. Гунашевського упродовж 25 років його життя — від вступу до Замойської академії і до 1650 р., часу внесення ним останнього документа.

Автор кодексу дбав не тільки про вищі духовні потреби, а й цікавився багатьма практичними, прагматичними речами. З цією метою в кодексі зібрані лікарські, господарські поради, які давали відповіді на такі питання: як позбутися зубного болю, що робити, коли болить голова, тощо. Інша справа, що багато із цих порад були цілком нераціональними, зважаючи на стан домодерної медицини та науки. Це робилося не для щоденного практичного використання, а у винятковій ситуації («для пам'яті», як писав сам укладач кодексу), у випадку критичного моменту свого життя. З подібною практичною метою М. Гунашевський вніс до книги астрологічні записи з оповідями про знаки зодіаку та тогочасним прогнозом погоди згідно зі станом зоряного неба. Віднесення лікарської та астрологічної частин у кінець книги, що була заздалегідь розпланована та спагінована автором, вказує на маргінальність власне матеріальних, практичних чинників у житті М. Гунашевського та переважання запитів на духовний та культурний розвиток особистості.

Книга написана п'ятьма мовами, якими володів автор кодексу: книжною руською, церковнослов'янською, латинською, польською та грецькою (останньою написано тільки дві фрази). Коло використаних джерел сягає багатьох книг та рукописів Заходу і Сходу, латинської античності та грецької апокрифічної літератури.

Огляд кодексу дозволяє зробити попередній висновок, що ми маємо справу зі звичним для того часу тематичним збірником різних відомостей.

На руських (українських) землях такі збірники відомі з княжого часу під назвою «Ізборників»⁷, у ранньомодерний час поступово входять в обіг інші терміни, зокрема «Соборники» стосовно духовних творів.

У Речі Посполитій такі збірники різних тем та жанрів знані в ранньомодерний період під назвою «*Silva rerum / Ліс речей*»⁸. Назва походить від римського античного автора Публія Папінія Стація, який у написану між 89—96 рр. поетичну збірку «*Sylvae / Сильви*» включив дуже багато тематичних сюжетів і фабул. Його «Сильви» були своєрідним літературним експериментом, що об'єднав у собі різноманітні жанри: від урочистих од на честь імператора, панегіриків вельможам до описів замиських вілл. Автор не боявся експериментувати з формою, поєднуючи поезію з прозою. Новаторська збірка, що вражала своєю різноманітністю, стала видатним літературним явищем, якому не було рівних протягом тривалого часу. Тільки за часів Відродження та Бароко в Європі знайшлися послідовники цього римського автора.

«Сильви» у Речі Посполитій писали майже виключно представники шляхти від часів короля Стефана Баторія, але особливого розвитку вони набули у другій половині XVII — у XVIII ст. Ці пам'ятки шляхетської творчості енциклопедичного характеру мали виразний виховально-моралістичний вимір, що створювався шляхтичами з метою «архівзації пам'яті» про свої часи та минуле й одночасно як своєрідний комунікаційний засіб із сучасниками та нащадками, які часом продовжували писати свої сторінки в родинних хроніках, пам'ятках, текстах, що охоплюються поняттям «сильви».

Теоретики літератури Речі Посполитої виділяють три групи таких творів: родинні «сильви» з різноманітним змістом; збірки, пов'язані з конкретною діяльністю їхнього автора (політичною, педагогічною тощо); збірки текстів, переважно літературного характеру [71, s. 201—202]. Збірник М. Гунашевського за формою та змістом важко віднести до якоїсь однієї згаданої групи «*Sylva rerum*», на його рукописних сторінках присутні й сюжети з історії родини, і тексти, пов'язані з його духовною кар'єрою, врешті велика кількість літературних творів — як прозових, так і поетичних.

У цьому контексті слід звернути увагу на мету створення книжки, про яку автор сам згадує в дарчому листі Львівському Успенському братству від 25 березня 1649 р. М. Гунашевський дарує свій кодекс братству напередодні Великодня, вважаючи, що його книжка вчить людей рятувати свої душі та потрапити до небесного раю: «за подарокъ книжку тую

⁷ Про відомі «Ізборники Святослава» (1073 та 1076 рр.) існує чимало літератури [21—23; 62]. Про грецьке походження та болгарські списки «Ізборника» писав відомий український візантиніст Ігор Шевченко [66].

⁸ Відомі в польській книжковій культурі у XVI ст., з часів короля Стефана Баторія, особливо поширилися в XVII—XVIII ст. [63; 71]. На українському ґрунті над цієї тематикою працювали Олена Апанович [4], Андрій Бовгиря [8].

14 ласкам в[а]шим панским ѡферу, которая ѡ том же празници спсительном учит, яко з гробѡвъ мают члци повставати и до земли ѡбецанной входить» [24, арк. 4 зв. (додаток)]. Як можемо проінтерпретувати цю цитату М. Гунашевського: тексти протягом багатьох років він збирав з духовною ціллю для особистого порятунку як християнин на довгому шляху внутрішнього вдосконалення та спасіння, але накопичені інтелектуальні та духовні скарби він не залишає виключно для себе, а допомагає долучитися до них ширшій громаді.

Книга, започаткована замойським студентом М. Гунашевським, нагадує розгорнутий багатожанровий єго-документ⁹, який веда людина з метою духовного та інтелектуального розвитку. Переглядаючи творчий доробок та спадщину відомих українських культурних діячів XVII ст., творчість яких добре вивчена (Мелетій Смотрицький, Петро Могила, Сильвестр Косів, Йоаникій Галятовський, Феодосій Софонович та інші)¹⁰, помічаємо, що подібного збірника біографічного характеру немає в жодного з них. Це робить кодекс М. Гунашевського унікальним джерелом вивчення внутрішнього світу українського інтелектуала XVII ст., його шляху духовного вдосконалення через призму як історії його читання друкованих книг, рукописів, так і процесу написання ним оригінальних та перекладних текстів.

Зовнішній опис. Ідея започаткувати кодекс, чи рукописну книгу, львівському історика прийшла в голову в Замості, ймовірно, з початком навчання в Замойській академії в 1634 р. або невдовзі після цього. Вплинути на М. Гунашевського могло перебування в новому інтелектуальному середовищі, в якому він опинився, зокрема спілкування із замойським намісником Кирилом Івановичем, що у 20-х роках XVII ст. записав подібний збірник, але виключно богословсько-релігійного змісту [30].

Замойський студент купив у книгаря готовий книжковий блок (тобто сторінки, зшиті для створення книги), можливо, вже спалітурений, або додатково замовив обкладинку, яка була втрачена до кінця XVIII ст. Збережена обкладинка дійшла до нас, як свідчить техніка виконання, з першої половини XIX ст. у вигляді двох картонних оправ, обтягнених шкірою. На оправах витиснений рослинний орнамент у вигляді двох прямокутників

⁹ Німецький історик Вільфред Шульце вперше поширив термін «єго-документ» на позначення будь-яких свідчень, де людина пише про себе безпосередньо і з власної волі або посередньо у вимушений спосіб. Окрім звичних щоденників та хронік, він додає до єго-документів також купецькі книги, візитації, заповіти, скарги, позови та інші джерела, що дозволяють в опосередкований спосіб відкрити мікрокосмос домодержної людини [65].

¹⁰ Див. основні узагальнюючі публікації останніх років Девіда Фріка про Мелетія Смотрицького [60], Аркадія Жуковського та Валерії Нічик про Петра Могила [18; 42], Наталі Яковенко про Йоаникія Галятовського [57], Юрія Мицика про Феодосія Софоновича [38], Анатолія Горового про Сильвестра Косова [14].

(один всередині іншого), що розташовані по периметру книжки. На сьогоднішні оправи (титульна та зворотна), а також корінець відокремлені від книжкового блоку: кодекс нині потребує ретельної реставрації палітурки.

Книга відразу не мала титулу, її назва не фігурує у відомих джерелах, наприклад, у дарчому листі М. Гунашевського братству від 25 березня 1649 р. Втім, вона могла міститися на незбереженій оправі XVII ст. Напис на корінці «*Latopis Lwowski. 1498—1649*» був наданий книзі першим її відкривачем Д. Зубрицьким. Проте історична хроніка, по-перше, у збірнику має іншу назву, а по-друге, вона не охоплює всього змісту пам'ятки.

Час створення книги — друга половина 1630-х—1640-ві роки — додатково підтверджують філіграні паперу (кілька модифікацій зображення мисливського ріжка) [27, с. 18, 89 (№ 788, 790, 791, 793)]. Останній датований документ у кодексі позначений 23 січня 1650 р. [24, арк. 69—70].

Розмір книги 317 × 185 × 38 мм, що є форматом *in folio*, який застосовувався у той час для написання богослужбових книг. Кодекс містить 388 сторінок, або 194 аркуші, складається з 16 зошитів-секстернів¹¹ із двома форзацними аркушами цупкішого паперу. Окремими неспалітуреними аркушами до кодексу долучено дарчий лист М. Гунашевського Львівському братству, біографічні нотатки А. Бельовського про автора кодексу та записи про надходження рукопису до збірки бібліотеки Київського університету від А. Петрушевича.

Палеографічний аналіз дозволяє аргументувати, що й латинські, і кириличні тексти зроблені однією рукою [7, с. 13]. Сумнів викликають кілька маргінальних записів, зроблених, можливо, іншою рукою або у процесі швидкого набору тексту самим автором кодексу [24, арк. 1 зв.]. М. Гунашевський у Замойській академії вправлявся в написанні латинських та польських текстів гуманістичним курсивом, що розвивався в результаті гуманістичної реформи письма [6]. Кирилична частина рукопису написана українським скорописом з рисами письма, характерними для зразків скоропису, які автор Львівського літопису набув у Меджибожі, навчаючись у дитинстві письма в дяка Дмитра Щирецького¹². Але кирилична палеографія кодексу представляє також навички львівської школи письма, які М. Гунашевський міг отримати під час навчання у Львівській братській школі¹³.

¹¹ Секстерн (лат. *sexternus*) — зошит із 6 аркушів паперу, що складаються, утворюючи 12 листів (24 сторінки) у форматі *in folio* [52, с. 35].

¹² Загалом український (південноруський) тип письма описав на багатому джерельному матеріалі Іван Каманін [27]. Близькі до почерку кодексу М. Гунашевського зразки письма першої половини XVII ст. оверуцьких та вінницьких актових книг [43, с. 14, 18 (№ 41, 54)].

¹³ Основні особливості скоропису письма львівської школи охарактеризувала Пелагія Захарчишин, вказавши на палеографічні елементи близькості львівської та київської шкіл [20, с. 193—194].

Автор рукопису не пагінував сторінки, це було зроблено пізніше двічі: у XIX ст. — Д. Зубрицький коричневим чорнилом проставив сторінки та у XX ст. — архівіст олівцем позначив аркуші, двічі помилився, продублювавши 125 та 170 сторінки рукопису. Велика частина аркушів збірки незаписана, причому порожні аркуші розділяють одинадцять тематичних груп збірника, які могли заповнюватися укладачем поступово в різних частинах кодексу у випадку віднайдення автором необхідного матеріалу. Зовнішній вигляд незаповненості кодексу непрямо може вказувати на незавершеність праці над рукописом, зокрема його історичною частиною — Львівським літописом [7, с. 17—18]. Збереглися сліди від червоного сургучу (перед описом подій 1648 р. та після 1649 р., у кінці хроніки) [24, арк. 90 зв., 93], що може опосередковано свідчити про вставку М. Гунашевським до кодексу оригінальних документів, які до нашого часу не дійшли.

Книга зберігалася в бібліотеці Львівського братства від часу дарування його М. Гунашевським. У ревізії братських книг від 20 серпня 1688 р. згадано про п'ять «соборників» (тобто збірників), серед яких могла бути й ця книга [5, с. 30—31; 26, с. 131; 55, с. 522]. Оскільки кодекс Гунашевського розпочинався латинськими виразами, не виключено, що він міг бути внесений до переліку латинських книг як «liber latinorum et polonicarum pisanu» [5, с. 33]. У другій половині XVII та XVIII ст., і навіть в перших десятиліттях XIX ст., не зафіксовано фактів використання книги, її цитування в літературі.

Віднайдення книги та впровадження її в науковий обіг. Денис Зубрицький у грудні 1829 р. став членом Ставропігійського інституту, і йому доручили впорядковувати архів Львівського братства [39, с. 48] та написати історію братства. Тоді ж він і виявив кодекс М. Гунашевського. У березні-квітні 1832 р. він склав інвентарний опис братського архіву: «Spis wszystkich aktów, dokumentów, pism i pomników, w archiwum stawropigialnym znajdujących się» [54; арк. 1; 11 (скорочена публікація)]. У цьому інвентарі не вдалося виявити слідів внесення до нього збірника М. Гунашевського, навіть у вигляді наданої істориком назви «Latopis Lwowski». Але у 1851 р. в Санкт-Петербурзі вийшла друком «Пересторога», де видавці зазначили: «Доставлено в Археографическую комиссию кореспондентом Зубрыцким, в списке с подлинника, хранящегося в Львовской ставропигиальной библиотеке, между манускриптами под № 406» [1; с. 236]. Очевидно, Д. Зубрицький вніс цей рукописний кодекс до незбереженого каталогу бібліотеки Ставропігійського інституту, а не до інвентаря архіву¹⁴. Через деякий час

¹⁴ Не відповідають істині твердження, що рукопис М. Гунашевського був внесений до старого братського архіву, де він був занотований під номером 426 (406) [39, с. 56]. Перед тим, як скласти інвентар у 1832 р., Д. Зубрицький скаталогізував братські документи за старою структурою архіву, що складалася з п'яти фасцикул, кожна з яких ділилася на окремі документи або книги, нумерація яких не доходила до цифр-

книга опинилась у приватній бібліотеці львівського історика, а після його смерті в 1862 р. — у руках приватних колекціонерів¹⁵.

З відчитанням кодексу, зокрема Львівського літопису, виникли проблеми в українському інтелектуальному середовищі першої половини XIX ст., яке читало та спілкувалося переважно польською мовою. Я. Головацький у спогадах через багато десятиліть згадував, що Д. Зубрицький показував рукопис професору Львівського університету та ректору семінарії Венедикту Левицькому¹⁶ і зауважував, що ніхто у Львові не прочитає цей текст. О. Левицький заперечив йому і дав відчитати своїм студентам два найважчих аркуші, запечатавши всю книгу. Спочатку студенти, серед них і Маркіян Шашкевич, довго з нею морочилися, поки Я. Головацький, маючи певний досвід роботи з кириличними рукописами, не відчитав складний почерк М. Гунашевського [13, с. 270].

З огляду на те, що публікація Львівського літопису відбувалася без участі Д. Зубрицького, ця історична хроніка не надто цікавила його з наукової точки зору, оскільки в ній переважала козацька проблематика, тоді як у той час він працював над історією княжої доби, історією Львова та церковною проблематикою. «Пересторогу» він вже особисто скопіював та опублікував в «Актах Западной России» тільки в 1851 р. [1, с. 203—236]. Цими ж роками вийшли друком у російських виданнях ще кілька документів зі збірки М. Гунашевського, яка перебувала в руках Д. Зубрицького [3, с. 238—239 (привілей Сигізмунда III, 1592 р., перекладений руською мовою); 1, с. 518—520 (протестація Віленського братства, 1630 р.); 1, с. 77—78 (декрет луцького єпископа Атаназія Пузини, 1647 р.)]. З огляду на складну палеографію збірника, археографічний рівень публікацій того часу був далеко не найкращим. Пізніші дослідники вказували на помилки та пропуски, недостатнім виявилось коментування історичних реалій¹⁷.

Суттєвим недоліком, що перешкоджав розвитку наукових дослідів, було й те, що про російські видання мало знали в Галичині. Так, Я. Головацький у 1839 здійснював заходи, щоб опублікувати Львівський літопис у Києві, не знаючи про публікацію пам'ятки в Москві того ж року [17, с. 29—30]. Його київський приятель, історик літератури Платон Лукашевич¹⁸ ще у вересні 1843 р. навіть звертався до Тараса Шевченка, щоб той відвіз

ри 400. Також у цьому збереженому описі немає кодексу М. Гунашевського під жодним іншим шифром [53].

¹⁵ У другій половині XIX ст. ходили непідтверджені чутки, що Д. Зубрицький міг передати рукопис російському історикові Михайлові Погодіну до Москви [59, с. 5].

¹⁶ Левицький Венедикт (1783—1851) — професор і ректор Львівського університету (1829—1830), тимчасовий ректор Львівської греко-католицької семінарії (1820—1824, 1836—1838).

¹⁷ Зокрема, див. критичне видання тексту «Перестороги» з правками до видання Д. Зубрицького, здійснене Михайлом Возняком [9, с. 25—63].

¹⁸ Лукашевич Платон (1809—1887) — український філолог, етнограф і фольклорист.

18 рукопис, переданий Я. Головацьким, до цензора в Петербург [10, с. 310—312]¹⁹. За словами А. Петрушевича, у Львові в 1867 р. був чи не єдиний примірник московського видання літопису, фактично недоступного для місцевих істориків [46, с. 255].

Після смерті Д. Зубрицького в 1862 р. кодекс потрапляє до колекції польського історика, директора Народного закладу ім. Оссолінських (Оссолінеуму) А. Бельовського. Він виявився затятим колекціонером не тільки польських, латинських рукописів, але й кириличних пам'яток, який наполегливо та терпляче протягом багатьох років збирав свою колекцію давніх манускриптів [29]. А. Бельовський з олівцем у руках уважно читав рукописи й на маргінесах покликався на них. Зокрема, він зробив поклики на рукопис М. Гунашевського у збірці літописів кінця XVII — початку XVIII ст. Іллі Кошаківського²⁰ під назвою «Літописці Волині і України», де містився відомий Межигірський літопис [34, арк. 68], та у збірнику перших десятиліть XVII ст. авторства замойського намісника Кирила Івановича [29, с. 485].

Для подальших досліджень корисними виявилися його біографічні нотатки про М. Гунашевського, які, часом некритично, приймали інші дослідники (наприклад, про перебування в 1630 р. упорядника рукопису в Межигірському монастирі). У цих нотатках він покликається на загадковий рукопис, який він називає «*Chmelniana z XVII wieku*». М. Грушевський, який уперше опублікував згадані нотатки, висловив здогад, що йдеться про «інші матеріали, що були в розпорядженні А. Бельовського (цитуючи їх як *Chmelniana*)» [17, с. 31—32]. Але каталог колекції рукописів польського історика, де «*Chmelniana*» зазначена окремою позицією, не залишає сумніву, що це окрема історична пам'ятка [35, арк. 11 зв.]. На жаль, вона не дійшла до нашого часу, авторам, які писали про Хмельниччину, невідомо про цей рукопис, не вдалося знайти згадки чи поклики на нього й в інших тогочасних пам'ятках.

На сторінках цього загадкового рукопису А. Бельовський знайшов інформацію про надсилання якоїсь книги М. Гунашевським мукачівському єпископові Василеві Тарасовичу²¹, якому він завдячував фінансовою підтримкою. Відомо, що Тарасович походив з Галичини [40], але жодне інше джерело не свідчить про те, що він мав приятні стосунки зі львівським істориком та був його меценатом. Викликають сумнів також вістки про написання автором Львівського літопису віршів на герби львівського єпис-

¹⁹ Возняк М. У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича: 1834—1934: Нові розшуки про діяльність гуртка. Львів, 1936. Ч. 2. С. 310—312.

²⁰ Кошаківський Ілля (?—1720) — настоятель Межигірського Спасо-Преображенського монастиря, автор Межигірського літопису (1608—1700).

²¹ Тарасович Василь (1634—1651) — мукачівський єпископ, у 1646 р. прийняв унію з Апостольським престолом.

копа Арсенія Желиборського та луцького єпископа Йосифа Чаплича-Шпанівського [24, арк. 8 зв. (додаток)].

Ще до своєї смерті в 1876 р. А. Бельовський відступив кілька кирилических рукописів відомому історичному та пристрасному колекціонеру А. Петрушевичу, який у 1874 р. згадує про володіння рукописом М. Гунашевського [47, с. 265]. Характерно, що польський учений за свого життя так і не включив кодекс М. Гунашевського у докладний реєстр власних рукописів [35, арк. 1—11 зв.]. Причиною була поінформованість широких кіл галицької громадськості про зникнення цього рукопису з бібліотеки Ставропігійського інституту²².

А. Петрушевич, перевидаючи в 1867 р. Львівський літопис, пише, що він не працював з оригіналом, а користувався двома копіями, які зробили раніше Д. Зубрицький та Я. Головацький [46, с. 255]. Коли ж у нього з'явився рукопис М. Гунашевського, то довгий час А. Петрушевич не повідомляв нічого про цю пам'ятку при всій своїй тодішній видавничій плідності та відсутності перешкод для друку²³.

У 1891 р. львівський історик увів в літературу одну контраверсійну тезу про М. Гунашевського як автора одночасно і «Перестороги», і Львівського літопису, заінтригувавши читачів своєю майбутньою розвідкою на цю тему [45, с. 7]. Однак А. Петрушевич не написав більше про Львівський літопис чи «Пересторогу» жодної статті і через 10 років, у 1901 р., подарував невелику підбірку кирилических рукописів бібліотеці Київського університету. Невдовзі в Києві з'явився опис рукописів цієї бібліотеки, до якої вже потрапив кодекс М. Гунашевського [36, с. 35].

Не маючи доступу до рукописної книги, яка перебувала в руках А. Петрушевича, львівський історик Корнило Заклинський у 1880 р. наважився написати більшу розвідку про Львівський літопис та інші українські літописи XVII ст. [19]. У ній розглянув не тільки зміст хроніки, місце її створення, але й прагнув відобразити ідейний світогляд автора тексту, гіпотетично реконструювати його шляхетське походження, суспільні, релігійні, культурні погляди на підставі його ставлення до описуваних подій та історичних осіб. Автор розвідки поділив Львівський літопис на дві частини, перша з яких (від 1498 до 1605 рр.) написана короткими фразами, і її міг написати автор «Перестороги», про яку згадується на сторінках Львівського

²² Про зникнення рукопису писали Яків Головацький [13, с. 270], Кирило Студинський (ніби кодекс після 1868 р. потрапив до публічної бібліотеки в Петербурзі) [51, с. 1], Іван Франко («Co zaś do samego rękopisu, to ten w zagadkowy sposób znikł z biblioteki Stauropigii. Była pogłoska, że Zubrzycki skradł go i wysłał Pogodinowi do Moskwy, ks. Petruszewicz jednak upewniał mię, że to nieprawda i że rękopis ów “nie wyszedł poza Zbrucz”») [59, s. 5]).

²³ М. Грушевський слушно пише, що А. Петрушевич побоювався вимоги повернути рукопис до бібліотеки Ставропігійського інституту [17, с. 30].

літопису. К. Заклинський відкинув думку, що автор хроніки міг використати якийсь інший літопис, що не дійшов до нас, адже тоді взяв би з неї більше та ширших заміток, ніж ті, які знаходимо у Львівському літописі [19, № 9, с. 120—121]²⁴. Втім, другу частину (1606—1649 рр.) літописець писав або сам, або на підставі почутого від очевидців.

Не маючи доступу до оригіналу літопису та кодексу Гунашевського та не залучивши інших біографічних даних про життя автора пам'ятки, К. Заклинський потрапив під прямий суттєвий вплив тексту літопису, необґрунтовано припустивши, що хроніст перебував при магнатських дворах, зокрема київського воєводи Томаша Замойського, та описав його смерть у 1637 р. як очевидець [19, № 17, с. 235]. Без огляду на це розвідка молодого історика, який рано пішов з життя²⁵, була талановитою, містила цікаві спостереження та аналітичні міркування, але якось випала з поля зору майбутніх істориків літопису.

Наукова новизна. У статті здійснено всебічний аналіз кодексу М. Гунашевського як цілісної пам'ятки та унікального для української культури XVII ст. єго-документа. Наголошено на важливості вивчення всіх складових кодексу, а не лише окремих найвідоміших текстів («Перестороги» та Львівського літопису). Систематизовано та уточнено складну історію побутування рукопису від часу його створення до сьогодення.

Висновки. Михайло Гунашевський — постать багатогранна й складна — залишив по собі рукописний збірник — кодекс, який є цінним джерелом для розуміння інтелектуального та духовного життя України XVII ст. Зміст книги всебічно розкриває інтелектуальні, культурні та духовні зацікавлення українського культурного діяча середини XVII ст., студента Замойської академії та клірика Львівської православної єпархії М. Гунашевського.

Кодекс М. Гунашевського пройшов довгий шлях, перш ніж потрапити до рук дослідників. Зберігався в бібліотеці Львівського братства і був віднайдений Д. Зубрицьким на початку XIX ст. Д. Зубрицький, однак, не приділив достатньої уваги кодексу, зосередившись на інших дослідженнях. Пізніше книга опинилася у приватних колекціях, зокрема в А. Бельовського, який зробив перші кроки щодо її вивчення. У XX ст. кодекс М. Гунашевського став об'єктом пильної уваги істориків, філологів, культурологів. З'явилися критичні видання «Львівського літопису» та «Перестороги», дослідження окремих текстів кодексу. Проте багато аспектів кодексу залишаються невивченими, що відкриває перед дослідниками нові перспективи.

²⁴ Про ймовірне використання М. Гунашевським інших літописів (Крехівської «Кройніки», Острозького літописця, Київського літопису), а також хронік, що не дійшли до нашого часу, писали І. Крип'якевич [32, с. 43; 31, с. 69], Ю. Мицик [41, с. 48—49].

²⁵ Заклинський Корнило (1857—1884) — галицький історик, фольклорист, письменник; за коротке життя талановитий автор залишив багато праць, зокрема з історії козаччини, які й досі не опубліковані [12, с. 206—207].

Таким чином, кодекс М. Гунашевського є унікальною пам'яткою української культури XVII ст., що містить цінні відомості про історію, літературу, релігію та інтелектуальне життя епохи. Його подальше вивчення є важливим завданням для дослідників, яке може допомогти розкрити нові аспекти історії України та її культурної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акты, относящиеся к истории Западной России. Санкт-Петербург, 1851. Т. 4. 8, 529, 26, 20 с.
2. Акты, относящиеся к истории Западной России. Санкт-Петербург, 1853. Т. 5. 288, 7, 11 с.
3. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России. Санкт-Петербург, 1863. Т. 1. 301, 15 с.
4. Апанович Е. Рукописная светская книга XVIII в. на Украине. Исторические сборники. Київ : Наук. думка, 1983. 222 с.
5. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временною комиссией для разбора древних актов, высочайше утвержденную при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. Киев, 1904. Ч. 1. Т. 12. 123, 748 с.
6. Барабаш Т. До питання про вплив політичних процесів на еволюцію латинського письма в Європі та Україні в XVI—XVII ст. // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. 2015. Ч. 26—27. С. 365—375.
7. Бевзо О. Львівський літопис і Острозький літописець: джерелознавче дослідження. 2-е вид. Київ : Наук. думка, 1971. 199 с.
8. Бовгиря А. Рукописні історичні збірники в Гетьманщині XVIII ст. // Історіографічні дослідження в Україні. 2010. Вип. 20. С. 179—196.
9. Возняк М. Письменницька діяльність Івана Борецького на Волині і у Львові. Львів : вид-во Львів. ун-ту, 1954. 68 с.
10. Возняк М. У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича: 1834—1934: Нові розшуки про діяльність гуртка. Львів, 1936. Ч. 2. С. 147—324.
11. Вытяг из списи актов братского Института Ставропигийского (Крестоносного) // Временник Института Ставропигийского с месящесловом на рок простой 1866. Львов, 1865. С. 161—172.
12. Герасимова Г. Заклинський Корнило Гнатович // Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 3. С. 206—207.
13. Головацкий Я. Пережитое и перестраданное // Письменники Західної України 30—50-х років XIX ст. / вид. І. Пільгук, М. Чернописьский. Київ : Дніпро, 1965. С. 229—285.
14. Горовий А. Забутий митрополит Сильвестр Косов. Київ : Наш час, 2014. 160 с.
15. Грушевський М. О так называемой «Львовской летописи» (1498—1648) и ее предполагаемом авторе // Известия Академии наук СССР. Серия VII: Отделение общественных наук. Москва, 1931. № 5. С. 569—587.
16. Грушевський М. Історія України-Руси. Київ, Львів, 1913. Т. 8. Ч. 1. 315 с.; 2-е вид: Київ, Львів, 1922. Т. 8. Ч. 1. 335 с.
17. Грушевський М. Про так званий «Львівський літопис» (1498—1648) і його ймовірного автора // Його ж. Твори у 50 томах. Львів, 2015. Т. 10. Кн. 2: Серія: Історичні студії та розвідки (1930—1934). С. 28—43.

18. Жуковский А. Петро Могила й питання єдності церков. Париж, 1969. 283 с.; 2-е вид. Київ : Мистецтво, 1997. 304 с.
19. Заклинський К. Руски лѣтописи и лѣтописцѣ XVII столѣтія // Зоря. Львів, 1880. № 6. С. 86—87; № 7. С. 96—98; № 8. С. 107—108; № 9. С. 120—121; № 10. С. 134; № 14—15. С. 204—206; № 16. С. 222—224; № 17. С. 234—235; № 18. С. 246—247; № 19. С. 256—257, № 21. С. 281—282; № 23. С. 304—306.
20. Захарчишина П. Палеографічні особливості львівського письма XVI—XVII ст. // Історичні джерела та їх використання. Київ : Наук. думка, 1964. Т. 1. С. 189—194.
21. Збірник Святослава 1073 року / Збірник Святослава 1076 року // Німчук В. Хрестоматія з історії української мови X—XIII ст. Київ ; Житомир, 2015. С. 59—72.
22. Изборник 1076 года / 2-е изд., перераб. и доп. под ред. А.М. Молдована. Москва, 2013. 744 с.
23. Изборник Святослава 1073 г.: Сборник статей / отв. ред. Б.А. Рыбаков. Москва, 1977. 344 с.
24. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Ф. VIII (колекція Університету). Од. зб. 206 (27). («Львовская летопись» [Кодекс Михайла Гунашевського]). 195 + 8 арк.
25. Исаевич Я. Новые материалы об украинских и белорусских книгопечатниках первой половины XVII в. // Книга. Исследования и материалы. Москва, 1977. Т. 34. С. 149—154.
26. Исаевич Я. Бібліотека Львівського братства // Бібліотекознавство та бібліографія: Республіканський міжвідомчий науково-методичний збірник. Харків, 1966. Вип. 3. С. 126—132.
27. Каманин И. Главные моменты в истории развития южно-русского письма в XV—XVIII вв. // Палеографический изборник. Материалы по истории южно-русского письма в XV—XVIII вв., изданные Киевской комиссией для разбора древних актов. Киев, 1889. Вып. 1. С. 1—19.
28. Каманін І, Вітвіцька О. Водяні знаки на папері українських документів XVI і XVII вв. (1566—1651). Київ, 1923. 29, 144 с.
29. Кольбух М. Кириличні рукописні книги з колекції XIX ст. Августа Бельовського // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. 2014. Вип. 6. С. 478—502.
30. Кольбух М. Слов'яно-греко-латино-польсько-український збірник першої чверті XVII ст.: атрибуція авторства // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. 2015. Вип. 7 (23). С. 531—550.
31. Крип'якевич І. Літописи XVI—XVIII ст. в Галичині // Історичні джерела та їх використання. 1964. Вип. 1. С. 68—83.
32. Крип'якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження і матеріали / упоряд. М. Капраль. Львів, 1994. 394 с.
33. Лазорак Б., Смуток Л. «Діялося у Кам'янці-Подільському» року Божого 1664 на суді духовному консисторському»: конфлікт кам'янецького намісника Михайла Гунашевського з духовенством, руським магістратом і парафіяльною громадою церкви Івана Хрестителя // Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2012. Вип. 16. С. 447—473.
34. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів, ф. 5 (Оссолінських). Оп. 1. Спр. 2168 («Літописці Волині і України» [Збірник Іллі Кошаківського]). 88 арк.

35. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів, ф. 5 (Оссолінських). Оп. 1. Спр. 2391 (Август Бельовський. «O rękopisach znajdujących się w bibliotekach lwowskich i przemyskich», XIX ст.). 100 арк.
36. Маслов С. Обзор библиотеки императорского Университета Св. Владимира. Киев, 1910. 44 с.
37. Медведик Ю. Українська духовна пісня (кант) XVII—XVIII ст. Генеза, жанрова специфіка // Його ж. Ad fontes: 3 історії української музики XVII — початку XX ст. Вибрані статті, матеріали, рецензії. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. С. 7—29.
38. Мицик Ю. Передмова // Софонович Ф. Хроніка з літописів стародавніх. Київ : Наук. думка, 1992. С. 5—51.
39. Мицько І. Денис Іванович із Зубриці Зубрицький // Зубрицький Д. Хроніка Ставропигійського братства. Львів : Апріорі, 2011. С. 27—56.
40. Мороз В. Унійні змагання у Мукачівській єпархії під впливом Київської митрополії часів Іпатія Потія та Йосифа Велямина Рутського // Науковий вісник Ужгородського університету. 2019. Серія: Історія, вип. 1 (40). С. 78—87. [https://doi.org/10.24144/2523-4498.1\(40\).2019.170525](https://doi.org/10.24144/2523-4498.1(40).2019.170525)
41. Мыцык Ю. Украинские летописи XVII века. Днепропетровск : ДГУ, 1978. 87 с.
42. Нічик В. Петро Могила в духовній історії України. Київ : Український Центр духовної культури, 1997. 328 с. + 16 с. вкл.
43. Палеографический изборник. Материалы по истории южно-русского письма в XV—XVIII вв., изданные Киевской комиссией для разбора древних актов. Киев, 1889. Вып. 1. 19 с. + 20 илл.
44. Памятники старинной русской литературы / ред. Н. Костомаров. Санкт-Петербург, 1860. Вып. 1. 304 с.
45. Петрушевич А. Дополнения к сводной Галицко-русской летописи с 1600 по 1700 год, изданной во Львове 1874 года. Львов, 1891. 939 с.
46. Петрушевич А. Русская летопись. Введение // Науковий збірник, издаваний літературним обществом Галицко-русской матиці. Год издания третий 1867. Львов, 1868. Вып. 1—4. С. 255—260.
47. Петрушевич А. Сводная Галицко-русская летопись с 1600 по 1700 год. Львов, 1874. 700 с.
48. Пигин А. Древнерусская повесть о бесе Зерефере в пересказе Алексея Ремизова // Алексей Ремизов: исследования и материалы / отв. ред. А.М. Грачева и А. д'Амелия. Петербург ; Салерно, 2003. С. 93—103.
49. Рязановский Ф. Демонология в древнерусской литературе. Москва, 1915. 126 с.
50. Сисин Ф. Поняття нації в українській історіографії 1620—1690 рр. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 1992. Вип. 1. С. 49—79.
51. Студинський К. Пересторога. Руський пам'ятник початку XVII віка. Історично-літературна студія. Львів : НТШ, 1895. 193 с.
52. Фрис В. Історія кириличної рукописної книги в Україні X—XVIII ст. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 188 с.
53. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 129. Оп. 2. Спр. 852 (Інвентарний опис документів архіву братства, складений Зубрицьким Денисом). 7 арк.
54. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 129. Оп. 2. Спр. 854 (Інвентарний опис документів архіву братства, складений Д. Зубрицьким). 15 арк.

55. Шустова Ю. Документы Львовского Успенского Ставропигийского братства (1586—1788): Источниковедческое исследование. Москва : Рукописные памятники Древней Руси, 2009. 648 с.
56. Южнорусские летописи / ред. О. Левицкий. [Київ, 1916]. 456 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0009350>
57. Яковенко Н. У пошуках Нового неба: Життя і тексти Йоанікія Іалятовського. Київ : Лаурис; Критика, 2017. 704 с.
58. Album studentów Akademii Zamojskiej 1595—1781 / opr. H. Gmiterek. Warszawa, 1994. 604 s.
59. Franko I. Z dziejów synodu brzeskiego 1596 r. // Kwartalnik Historyczny. Lwów, 1895. T. 1. S. 1—22.
60. Frick D. A. Meletij Smotric'kyj. Cambridge, Mass., 1995. 19, 395 p.
61. Le Normant Jean. Energymenis in partibvs Belgii, et de qvibvsdam aliis magiae complicibvs, de fine mundi, antichristo, abominationibus, & mysticis sabbathorum... cvm tribvs appendicibvs. Lutetiae Parissorum [Paris], 1625. 960 p.
62. Masing L. Studien zur Kenntnis des Izbornik Svjatoslava vom Jahre 1073 nebst Bemerkungen zu den jüngeren Handschriften // Archiv für slavische Philologie. Berlin, 1885. Bd. 8. S. 357—395; 1886. Bd. 9. S. 77—112.
63. Roszak S. Archiwa sarmackiej pamięci. Funkcje i znaczenie rękopiśmiennych ksiąg typu silva rerum w kulturze Rzeczypospolitej XVIII wieku. Toruń, 2004. 285 s.
64. Rudomicz B. Efemeros czyli Diariusz prywatny. Cz. 1. 376 s.; Cz. 2. 480 s.
65. Schulze W. Schlussbemerkungen zur Konferenz über “Ego-Dokumente” // Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte / hrsg. von W. Schulze. Berlin, 1996. S. 343—347. <https://doi.org/10.1524/9783050047997>
66. Ševčenko I. Remarks on the Diffusion of Byzantine Scientific and Pseudo-Scientific Literature among the Orthodox Slavs // The Slavonic and East European Review. London, 1981. Vol. 59. No. 3. P. 321—345.
67. Sysyn F. Concepts of nationalhood in Ukrainian history writing 1620—1690 // Harvard Ukrainian Studies. 1986. Vol. 10. No. 3—4. P. 393—423
68. Sysyn F. History, culture, and nation: an examination of seventeenth-century Ukrainian history writing. Cambridge, Mass.: Ukrainian Studies Fund, Harvard University, 1988. 423 p.
69. Sysyn F. O. A. Bevzo, L'vivs'kyj litopys i Ostroz'kyj litopysec': Dzereloznavčė doslidžennja // Retsenzija: A Review of Soviet Ukrainian Scholarly Publications. Cambridge, Mass. 1973. Vol. III. No. 2: Spring. P. 27—44.
70. Sysyn F. The Cultural Social and Political Context of Ukrainian History-Writing 1620—1690 // Europa Orientalis. 1986. No. 5. P. 296—297.
71. Zachara M. Sylwy — dokument szlacheckiej kultury umysłowej w XVII wieku // Z dziejów życia literackiego w Polsce XVI i XVII wiek / red. H. Dziechcińska. Wrocław, 1980. S. 197—219.

Отримано 14 квітня 2025 р.

REFERENCES

1. Akty, otносиashchiesia k istorii Zapadnoi Rossii [Acts Pertaining to the History of Western Russia]. Saint-Petersburg, 1851. Vol. 4. 8, 529, 26, 20 p. [In Russian].
2. Akty, otносиashchiesia k istorii Zapadnoi Rossii [Acts Pertaining to the History of Western Russia]. Saint-Petersburg, 1853. Vol. 5. 288, 7, 11 p. [In Russian].

3. Akty, odnosiaschchiesia k istorii Iuzhnoi i Zapadnoi Rossii [Acts Pertaining to the History of Southern and Western Russia]. Saint-Petersburg, 1863. Vol. 1. 301, 15 p. [In Russian].
4. Apanovich E. Rukopisnaia svetskaia kniga XVIII v. na Ukraine. Istoricheskie sborniki [Manuscript Secular Book of the 18th Century in Ukraine. Historical Collections]. Kyiv, 1983. 222 p. [In Russian].
5. Arkhiv Iugo-Zapadnoi Rossii, izdavaemyi Vremennoi kommissiei dlia razbora drevnikh aktov, vysochaishe utverzhdennoi pri Kievskom voennom, Podolskom i Volynskom general-gubernatore [Archive of South-Western Russia, Published by the Temporary Commission for the Analysis of Ancient Acts, Highest Approved under the Kyiv Military, Podolian, and Volynian Governor-General]. Kyiv, 1904. Pt. 1, vol. 12. 123, 748 p. [In Russian].
6. Barabash T. Do pytannia pro vplyv politychnykh protsesiv na evoliutsiiu latynskoho pysma v Yevropi ta Ukraini v XVI—XVII st. [On the Question of the Influence of Political Processes on the Evolution of Latin Script in Europe and Ukraine in the 16th—17th Centuries]. Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky [Special Historical Disciplines: Questions of Theory and Methodology]. 2015. Pt. 26—27, pp. 365—375. [In Ukrainian].
7. Bevzo O. Lvivskyi litopys i Ostrozkyi litopysyets: dzhereloznavche doslidzhennia [The Lviv Chronicle and the Ostroh Chronicle: A Source Study]. 2nd editorial. Kyiv, 1971. 199 p. [In Ukrainian].
8. Bovhyria A. Rukopysni istorychni zbirnyky v Hetmanshchyni XVIII st. [Manuscript Historical Collections in the Hetmanate of the 18th Century]. Istoriohrafichni doslidzhennia v Ukraïni [Historiographical Research in Ukraine]. 2010. Vol. 20, pp. 179—196. [In Ukrainian].
9. Vozniak M. Pysmennytska diialnist Ivana Boretskoho na Volyni i u Lvovi [The Literary Activity of Ivan Boretsky in Volyn and Lviv]. Lviv, 1954. 68 p. [In Ukrainian].
10. Vozniak M. U stolittia “Zori” Markiiana Shashkevycha: 1834—1934: Novi rozshuky pro diialnist hurtka [In the Century of “Zoria” by Markiian Shashkevych: 1834—1934: New Research on the Activities of the Circle]. Lviv, 1936. Vol. 2, pp. 147—324. [In Ukrainian].
11. Vytiag iz spisi aktov bratskogo Instituta Stavropigiiskogo (Krestonosnogo) [Extract from the Register of Acts of the Brotherhood Institute of the Stavropigian (Cross-Bearing)]. Vremennik Instituta Stavropigiiskogo s mesiatseslovom na rok prostyi 1866 [Annals of the Stavropigian Institute with a Calendar for the Common Year 1866]. Lviv, 1865. Pp. 161—172. [In Russian].
12. Herasymova H. Zaklynskyi Kornylo Hnatovych // Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t. [Encyclopedia of the History of Ukraine: in 10 volumes] Kyiv, 2005. Vol. 3, pp. 206—207. [In Ukrainian].
13. Golovatskii Ia. Perezhitoe i perestradannoe [Experienced and Suffered] // Pysmennyky Zakhidnoi Ukrainy 30—50-kh rokiv XIX st. [Writers of Western Ukraine of the 1830s—1850s] / I. Pilhuk, M. Chornopyskyi (Comps.). Kyiv, 1965. Pp. 229—285. [In Russian].
14. Horovyi A. Zabutyi mytropolyt Sylvestr Kosov [The Forgotten Metropolitan Sylvestr Kossov]. Kyiv, 2014. 160 p. [In Ukrainian].
15. Grushevskii M. O tak nazyvaemoi “Lvovskoi letopisi” (1498—1648) i ee predpolagae-mom avtore [On the So-Called “Lviv Chronicle” (1498—1648) and its Presumed Author]. Izvestiia Akademii nauk SSSR. Serii VII: Otdelenie obshchestvennykh nauk [News of the Academy of Sciences of the USSR. Series VII: Department of Social Sciences]. Moscow, 1931. No. 5, pp. 569—587. [In Russian].

16. Hrushevskiy M. Istoriia Ukrainy-Rusy [History of Ukraine-Rus]. Kyiv, Lviv, 1913. Vol. 8, pt. 1, 315 p.; 2nd editorial: Kyiv, Lviv, 1922. Vol. 8, pt. 1, 335 p. [In Ukrainian].
17. Hrushevskiy M. Pro tak zvanyi «Lvivskiy litopys» (1498—1648) i ioho imovirnoho avtora [On the So-Called “Lviv Chronicle” (1498—1648) and its Probable Author] // Idem. Tvo-ry u 50 tomakh [Works in 50 Volumes]. Lviv, 2015. Vol. 10, bk. 2: Serii: Istorychni studii ta rozvidky (1930—1934) [Series: Historical Studies and Investigations (1930—1934)], pp. 28—43. [In Ukrainian].
18. Zhukovskiy A. Petro Mohyla i pytannia yednosty tserkov [Petro Mohyla and the Question of Church Unity]. Paris, 1969. 283 p.; 2nd editorial: Kyiv, 1997. 304 p. [In Ukrainian].
19. Zaklynskii K. Rusky litopisi i litopistsi XVII stolitiia [Ruthenian Chronicles and Chroni- cles of the 17th Century]. Zoria [Star]. 1880. No. 6, pp. 86—87; no. 7, pp. 96—98; no. 8, pp. 107—108; no. 9, pp. 120—121; no. 10, pp. 134; no. 14—15, pp. 204—206; no. 16, pp. 222—224; no. 17, pp. 234—235; no. 18, pp. 246—247; no. 19, pp. 256—257, no. 21, pp. 281—282; no. 23, pp. 304—306. [In Ukrainian].
20. Zakharchyshyna P. Paleohrafichni osoblyvosti lvivskoho pysma XVI—XVII st. [Paleo- graphic Features of Lviv Writing of the 16th—17th Centuries]. Istorychni dzherela ta ikh vykorystannia [Historical Sources and Their Use]. Kyiv, 1964. Vol. 1, pp. 189—194. [In Ukrainian].
21. Zbirnyk Sviatoslava 1073 roku / Zbirnyk Sviatoslava 1076 roku [The Sviatoslav Miscella- ny of 1073 / The Sviatoslav Miscellany of 1076] // Nimchuk V. Khrestomatiia z istorii ukrainskoi movy X—XIII st. [A Reader in the History of the Ukrainian Language of the 10th—13th Centuries] Kyiv ; Zhytomyr, 2015. Pp. 59—72. [In Ukrainian].
22. Izbornik 1076 goda [The Izbornik of 1076] / 2nd editorial, revised and expanded, A.M. Moldovan (Ed.). Moscow, 2013. 744 p. [In Russian].
23. Izbornik Sviatoslava 1073 g.: Sbornik statei [The Sviatoslav Miscellany of 1073: Collection of Articles / B.A. Rybakov (Ed.). Moscow, 1977. 344 p. [In Russian].
24. Fond 8. Unit 206 (27). Institute of Manuscript of V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine.
25. Isaevich Ia. Novye materialy ob ukrainskikh i belorusskikh knigopечатnikakh pervoi poloviny XVII v. [New Materials on Ukrainian and Belarusian Printers of the First Half of the 17th Century]. Kniga. Issledovaniia i materialy [Book. Research and Materials]. Moscow, 1977. Vol. 34, pp. 149—154. [In Russian].
26. Isaievych Ya. Biblioteka Lvivskoho bratstva [The Library of the Lviv Brotherhood] // Bibliotekoznavstvo ta bibliohrafiia : Respublikanskyi mizhvidomchyi nauko-vo-meto- dychnyi zbirnyk [Library Science and Bibliography : Republican Interdepartmental Scholarly and Methodological Collection]. Kharkiv, 1966. Vol. 3, pp. 126—132. [In Ukrainian].
27. Kamanin I. Glavnye momenty v istorii razvitiia iuzhno-russkogo pisma v XV—XVIII vv. [Main Moments in the History of the Development of South Russian Writing in the 15th—18th Centuries] // Paleograficheskii izbornik. Materialy po istorii iuzhno-russko- go pisma v XV—XVIII vv., izdannye Kievskoi komissiei dlia razbora drevnikh aktov [Paleographic Miscellany. Materials on the History of South Russian Writing in the 15th—18th Centuries, Published by the Kyiv Commission for the Analysis of Ancient Acts]. Kyiv, 1889. Vol. 1, pp. 1—19. [In Russian].
28. Kamanin I., Vitvitska O. Vodiani znaky na paperi ukrainskykh dokumentiv XVI i XVII vv. (1566—1651) [Watermarks on Paper of Ukrainian Documents of the 16th and 17th Centuries (1566—1651)]. Kyiv, 1923. 29, 144 p. [In Ukrainian].

29. Kolbukh M. Kyrylychni rukopysni knyhy z kolektsii XIX st. Avhusta Belovskoho [Cyrillic Manuscript Books from the 19th Century Collection of August Bielowski]. Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka [Notes of the Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine]. 2014. Vol. 6, pp. 478—502. [In Ukrainian].
30. Kolbukh M. Sloviano-hreko-latyno-polsko-ukrainskyi zbirnyk pershoi chverti XVII st.: atrybutsiia avtorstva [Slavic-Greek-Latin-Polish-Ukrainian Miscellany of the First Quarter of the 17th Century: Attribution of Authorship]. Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka [Notes of the Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine]. 2015. Vol. 7 (23), pp. 531—550. [In Ukrainian].
31. Krypiakievych I. Litopysy XVI—XVIII st. v Halychyni [Chronicles of the 16th—18th Centuries in Halychyna] // Istorychni dzherela ta ikh vykorystannia [Historical Sources and Their Use]. 1964. Vol. 1, pp. 68—83. [In Ukrainian].
32. Krypiakievych I. Lvivska Rus v pershii polovyni XVI st.: doslidzhennia i materialy [Lviv Rus in the First Half of the 16th Century: Research and Materials] / M. Kapral (Comp.). Lviv, 1994. 394 p. [In Ukrainian].
33. Lazorak B., Smutok L. “‘Diialosia u Kamiantsi-Podilskomu' roku Bozhoho 1664 na sudi dukhovnomu konsystorskomu”: konflikt kamianetskoho namisnyka Mykhaila Hunashevskoho z dukhovenstvom, ruskym mahistratom i parafialnoiu hromadoiu tserkvy Ivana Khrestytelia [“‘It Happened in Kamianets-Podilskyi' in the Year of God 1664 at the Spiritual Consistory Court”: The Conflict of the Kamianets Deputy Mykhailo Hunashevskyi with the Clergy, the Ruthenian Magistrate, and the Parish Community of the Church of John the Baptist]. Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk [Drohobych Local History Collection]. 2012. Vol. 16, pp. 447—473. [In Ukrainian].
34. Fond Ossol. Unit 2168. Department of Manuscripts of V. Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv.
35. Fond Ossol. Unit 2391. Department of Manuscripts of V. Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv.
36. Maslov S. Obzor biblioteki imperatorskogo Universiteta Sv. Vladimira [Review of the Library of the Imperial University of Saint Vladimir]. Kyiv, 1910. 44 s. [In Russian].
37. Medvedyk Yu. Ukrainska dukhovna pisnia (kant) XVII—XVIII st. Geneza, zhanrova spetsyfika [Ukrainian Sacred Song (Kant) of the 17th—18th Centuries. Genesis, Genre Specificity] // Idem. Ad fontes: Z istorii ukrainskoi muzyky XVII — pochatku XX st. Vybrani statyi, materialy, retsenzii [Ad fontes: From the History of Ukrainian Music of the 17th — Early 20th Centuries. Selected Articles, Materials, Reviews]. Lviv, 2015. Pp. 7—29. [In Ukrainian].
38. Mytsyk Yu. Peredmova [Preface] // Sofonovych F. Khronika z litopysiv starodavnykh [Chronicle from Ancient Chronicles]. Kyiv, 1992. Pp. 5—51. [In Ukrainian].
39. Mytsko I. Denys Ivanovych iz Zubrytsi Zubrytskyi [Denys Ivanovych from Zubrytsia Zubrytskyi] // Zubrytskyi D. Khronika Stavropihiiskoho bratstva [Chronicle of the Stavropigian Brotherhood]. Lviv, 2011. Pp. 27—56. [In Ukrainian].
40. Moroz V. Uniini zmahannia u Mukachivskii yeparkhii pid vplyvom Kyivskoi mytropolii chasiv Ipatiiia Potiia ta Iosyfa Veliamyna Rutskoho [Union Struggles in the Mukachevo Eparchy under the Influence of the Kyiv Metropolis during the Time of Ipatii Potii and Yosyf Veliamyn Rutskyi]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu [Scientific Bulletin of Uzhhorod University]. 2019. Serii: Istoriiia [Series: History], vol. 1 (40), pp. 78—87. [In Ukrainian]. [https://doi.org/10.24144/2523-4498.1\(40\).2019.170525](https://doi.org/10.24144/2523-4498.1(40).2019.170525)

41. Mytsyk Yu. Ukrainskie letopisi XVII veka [Ukrainian Chronicles of the 17th Century]. Dnipropetrovsk, 1978. 87 p. [In Russian].
42. Nychyk V. Petro Mohyla v dukhovnii istorii Ukrainy [Petro Mohyla in the Spiritual History of Ukraine]. Kyiv, 1997. 328 p. + 16 p. of ill. [In Ukrainian].
43. Paleograficheskii izbornik. Materialy po istorii iuzhno-russkogo pisma v XV—XVIII vv., izdannye Kievskoi komissiei dlia razbora drevnikh aktov [Paleographic Miscellany. Materials on the History of South Russian Writing in the 15th—18th Centuries, Published by the Kyiv Commission for the Analysis of Ancient Acts]. Kiev, 1889. Vol. 1. 19 p. + 20 ill. [In Russian].
44. Pamiatniki starinnoi russkoi literatury [Monuments of Ancient Russian Literature] / N. Kostomarov (Ed.). Saint-Petersburg, 1860. Vol. 1. 304 p. [In Russian].
45. Petrushevich A. Dopolneniia k svodnoi Galitsko-russkoi letopisi s 1600 po 1700 god, izdannoii vo Lvove 1874 goda [Additions to the Consolidated Galician-Ruthenian Chronicle from 1600 to 1700, Published in Lviv in 1874]. Lviv, 1891. 939 p. [In Russian].
46. Petrushevich A. Russkaia letopis. Vvedenie [Russian Chronicle. Introduction] // Naukovyi zbirnik, vydavaemyi literaturnym obshchestvom Galitsko-russkoi matitsy. God izdaniia tretii 1867 [Scientific Collection Published by the Literary Society of the Galician-Ruthenian Matica. Third Year of Publication 1867]. Lvov, 1868. Vol. 1—4, pp. 255—260. [In Russian].
47. Petrushevich A. Svodnaia Galitsko-russkaia letopis s 1600 po 1700 god [The Consolidated Galician-Ruthenian Chronicle from 1600 to 1700]. Lviv, 1874. 700 p. [In Russian].
48. Pigin A. Drevnerusskaia povest o bese Zerefere v pereskaze Alekseia Remizova [Old Russian Tale of the Demon Zerefere in the Retelling of Alexei Remizov] // Aleksei Remizov: issledovaniia i materialy [Alexei Remizov: Research and Materials] / A.M. Gracheva i A. d'Ameliia (Eds.). Petersburg; Salerno, 2003. Pp. 93—103. [In Russian].
49. Riazanovskii F. Demonologii v drevnerusskoi literature [Demonology in Old Russian Literature]. Moscow, 1915. 126 p. [In Russian].
50. Sysyn F. Poniattia natsii v ukrainzii istoriografii 1620—1690 rr. [The Concept of Nation in Ukrainian Historiography of 1620—1690] // Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist [Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood]. Lviv, 1992. Vol. 1, pp. 49—79. [In Ukrainian].
51. Studynskiy K. Perestoroza. Ruskyi pamiatnyk pochatku XVII vika. Istorychno-literaturna studiia [Perestoroza. A Ruthenian Monument of the Early 17th Century. A Historical-Literary Study]. Lviv, 1895. 193 p. [In Ukrainian].
52. Frys V. Istoriia kyrylychnoi rukopysnoi knyhy v Ukraini X—XVIII st. [History of the Cyrillic Manuscript Book in Ukraine of the 10th—18th Centuries] Lviv, 2003. 188 p. [In Ukrainian].
53. Fond 129. Inventory 2. Unit 852. Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv.
54. Fond 129. Inventory 2. Unit 854. Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv.
55. Shustova Iu. Dokumenty Lvovskogo Uspenskogo Stavropigiiskogo bratstva (1586—1788): Istochnikovedcheskoe issledovanie [Documents of the Lviv Dormition Stavropigian Brotherhood (1586—1788): A Source Study]. Moscow, 2009. 648 p. [In Russian].
56. Iuzhnorusskie letopisi [South Russian Chronicles] / O. Levitskii (Ed.). [Kyiv, 1916]. 456 p. Retrieved from: <http://resource.history.org.ua/item/0009350> [In Russian].
57. Yakovenko N. U poshukakh Novoho neba: Zhyttia i teksty Ioanykiia Galiatovskoho [In Search of the New Heaven: The Life and Texts of Ioanykii Galiatovsky]. Kyiv, 2017. 704 p. [In Ukrainian].

58. Album studentów Akademii Zamojskiej 1595—1781 / H. Gmiterek (Ed.). Warszawa, 1994. 604 p.
59. Franko I. Z dziejów synodu brzeskiego 1596 r. Kwartalnik Historyczny. Lwów, 1895. Vol. 1, pp. 1—22.
60. Frick D. A. Meletij Smotric'kyj. Cambridge, Mass., 1995. 19, 395 p.
61. Le Normant Jean. Energymenis in partibus Belgii, et de quibusdam aliis magiae complicitibus, de fine mundi, antichristo, abominationibus, & mysticis sabbathorum... cum tribus appendicibus. Lutetiae Parissorum [Paris], 1625. 960 p.
62. Masing L. Studien zur Kenntnis des Izbornik Svjatoslava vom Jahre 1073 nebst Bemerkungen zu den jüngeren Handschriften. Archiv für slavische Philologie. Berlin, 1885. Bd. 8. S. 357—395; 1886. Bd. 9. S. 77—112.
63. Roszak S. Archiwa sarmackiej pamięci. Funkcje i znaczenie rękopiśmiennych ksiąg typu silva rerum w kulturze Rzeczypospolitej XVIII wieku. Toruń, 2004. 285 p.
64. Rudomicz B. Efemeros czyli Diariusz prywatny. Vol. 1. 376 p.; Vol. 2. 480 p.
65. Schulze W. Schlussbemerkungen zur Konferenz über "Ego-Dokumente" // Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte / W. Schulze (Ed.). Berlin, 1996. S. 343—347. <https://doi.org/10.1524/9783050047997>
66. Ševčenko I. Remarks on the Diffusion of Byzantine Scientific and Pseudo-Scientific Literature among the Orthodox Slavs. The Slavonic and East European Review. London, 1981. Vol. 59, no. 3, pp. 321—345.
67. Sysyn F. Concepts of nationalhood in Ukrainian history writing 1620—1690. Harvard Ukrainian Studies. 1986. Vol. 10, no. 3—4, pp. 393—423.
68. Sysyn F. History, culture, and nation: an examination of seventeenth-century Ukrainian history writing. Cambridge, Mass.: Ukrainian Studies Fund, Harvard University, 1988. 423 p.
69. Sysyn F. O. A. Bevzo, L'vivs'kyj litopys i Ostroz'kyj litopysec': Dzereloznavčė doslidžennja. Retsenzija: A Review of Soviet Ukrainian Scholarly Publications. Cambridge, Mass. 1973. Vol. III, no. 2 (Spring), pp. 27—44.
70. Sysyn F. The Cultural Social and Political Context of Ukrainian History-Writing 1620—1690. Europa Orientalis. 1986. No. 5, p. 296—297.
71. Zachara M. Sylwy — dokument szlacheckiej kultury umysłowej w XVII wieku // Z dziejów życia literackiego w Polsce XVI i XVII wiek / H. Dziechcińska (Ed.). Wrocław, 1980. Pp. 197—219.

Received on April 14, 2025

Myron Kapral

M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archeography
and Source Studies, Lviv Branch (Lviv, Ukraine)

ORCID: 0000-0002-1317-2894

E-mail: m.kapral@yahoo.com

THE MYKHAILO HUNASHEVSKYI CODEX: COMPOSITION AND HISTORY OF MONUMENT

Objective. To investigate the composition and history of the Mykhailo Hunashevskyi codex, to present it as a holistic monument and ego-document of a 17th-century Ukrainian intellectual, and to trace the history of the manuscript's existence. **Methodology.** A comprehensive

30 approach was applied, including source studies, textual, paleographic, and codicological analysis of the manuscript, as well as historical-cultural, historiographical, biographical methods, and comparative analysis with other contemporary monuments. **Scientific novelty.** A comprehensive analysis of the codex as a holistic monument and a unique 17th-century ego-document for Ukrainian culture has been carried out. The importance of studying all components of the codex, and not only the most famous individual texts ("Perestoroha" and the Lviv Chronicle), is emphasized. The complex history of the manuscript's existence, from its creation to its entry into modern collections, has been systematized and clarified. **Conclusions.** The Hunashevskiy codex is a valuable and unique manuscript collection for understanding the intellectual, spiritual, and cultural life of Ukraine in the mid-17th century. Its content comprehensively reveals the diverse interests of the compiler — a graduate of the Zamość Academy and a cleric of the Lviv eparchy, Mykhailo Hunashevskiy — encompassing ancient and contemporary literature, polemical, historical, demonological, medical, astrological texts, and documents. The monument demonstrates the author's orthodox worldview, his spiritual quests and aesthetic preferences, reflecting the process of intellectual development of the individual. The codex, which has features of a "Silva rerum" and an ego-document and is written in several languages, has undergone a complex journey from its creation to modern researchers and requires further comprehensive study.

Key words: Hunashevskiy Codex, Mykhailo Hunashevskiy, Lviv Chronicle, Perestoroha, manuscript, ego-document, Silva rerum, Zamość Academy, Lviv Dormition Brotherhood, intellectual history.